

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุ และฉุกเฉิน โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร

อารีย์ เสถียรวงศา* บุญทิพย์ สิริรังศรี** วันเพ็ญ ภิญโญภาสกุล*** สุพร ดนัยดุษฎีกุล****

บทคัดย่อ

บทนำ การพยาบาลผู้ป่วยอุบัติเหตุและฉุกเฉิน มีความเร่งด่วน ดังนั้นพยาบาลจะต้องมีสมรรถนะเฉพาะในการปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อประเมินสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร 9 แห่ง รวม 93 คน 2) สร้างโปรแกรม และ3) ประเมินผลการนำโปรแกรมไปใช้

วิธีการวิจัย การวิจัยและพัฒนานี้แบ่งเป็น 3 ระยะตามวัตถุประสงค์ กลุ่มตัวอย่างระยะที่ 3 เลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ พยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลชุมชนแห่งหนึ่ง ในจังหวัดชุมพร 16 คน โดยประเมินตนเอง ประเมินโดยแพทย์และหัวหน้างาน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบประเมินสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะงาน ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ค่าความตรงตามเนื้อหาเท่ากับ .97 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 เครื่องมือที่ใช้ในระยะที่ 1 กับระยะที่ 3 เป็นชุดเดียวกัน วิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ 1 ใช้สถิติเชิงพรรณนา ระยะที่ 3 ใช้สถิติเหมือนระยะที่1 และทดสอบโดยใช้สถิติทีคู่ และทดสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมิน

ผลการวิจัยพบว่า จากการประเมินตนเองของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลชุมชน ทั้ง 9 แห่ง มีสมรรถนะสูงทั้ง 2 สมรรถนะ ($\bar{x} = 4.08$, $SD = 0.79$) และ ($\bar{x} = 4.20$, $SD = 0.84$) และผลของการนำโปรแกรมไปใช้ พบว่า หลังเข้าโปรแกรมมีสมรรถนะสูงกว่าก่อนเข้าโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) และผลประเมินโดยแพทย์และหัวหน้างาน พบว่า ทั้ง 2 สมรรถนะของพยาบาลหลังเข้าโปรแกรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) โดยมีค่าความสอดคล้องภายในก่อนและหลังเข้าโปรแกรม ทั้ง 2 สมรรถนะ มีค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน เท่ากับ .75 และ .87

สรุปผล โปรแกรมที่สร้างสามารถเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพรให้สูงขึ้นได้อีก

คำสำคัญ: โรงพยาบาลชุมชน งานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน สมรรถนะของพยาบาล โปรแกรม

*โรงพยาบาลละแม จังหวัดชุมพร, E-mail: areewongsa_@hotmail.com

**สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

***นักวิชาการอิสระ

****คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Received: December 24, 2019

Revised: April 13, 2020

Accepted: June 24, 2020

The development of a competency enhancement program for professional nurses at emergency and trauma units in community hospitals, Chumphon Province

Aree Sateanwongsa* Boonthip Siritharungsri** Wanpen Pinyopasakul*** Suporn Danaidutsadeekul***

Abstract

Background: Accident and emergency nursing care is urgent. Therefore, nurses must have specific competencies in performing their tasks.

Objectives: The objectives of the study were: 1) to evaluate self-competency of 93 nurses at Emergency and Trauma Units (ETUs) in 9 community hospitals, Chumphon Province, 2) to develop a competency enhancement program, and 3) to evaluate the program implementation.

Methods: This research and development study was divided into 3 phases aligned with the objectives. The sample was selected by a purposive sampling technique and included 16 professional nurses working in one community hospital in Chumphon Province. The evaluation was performed by the nurses themselves, the physicians and the nurses' supervisors. The tools included questionnaire about Core competencies and technical knowledge competencies verified by five experts with content validity index of .97 and reliability of .98. Phase 1 data were analyzed by descriptive statistics while Phase 3 data were analyzed by percentage, mean, Paired t-test, and Inter-Rater Reliability.

Results: 1) Ninety three nurses at the Emergency and Trauma Units in 9 community hospitals in Chumphon Province rated their two competencies at a high level ($\bar{X} = 4.08$, $SD = 0.79$ and $\bar{X} = 4.20$, $SD = 0.84$). The competency of 16 nurses at the community hospital after participating in the program was statistically significantly higher than before ($p < .001$). The physicians and nurses' supervisors evaluated two competencies after participating in the program and were statistically significantly higher than before ($p < .001$). Before participating in the program an Inter-Rater Reliability between physician and nurse supervisor was .75. After participating in the program the Inter-Rater Reliability between physician and nurse supervisor of .87.

Conclusions: This program can help develop competencies of the professional nurses at Emergency and Trauma Units (ETUs) of community hospitals in Chumphon Province.

Keywords: community hospital, emergency and trauma unit, nurses competency, program

*Lamae Hospital Chumphon Province, Email: areewongsa_@hotmail.com

**Nursing Administration School of Nursing, SukhothaiThammathirat University

***Independent scholar

****Faculty of Nursing, Mahidol University.

บทนำ

งานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน เป็นการให้บริการแก่บุคคลที่ได้รับบาดเจ็บ และ/หรือมีภาวะเจ็บป่วยฉุกเฉินกะทันหันและวิกฤตทั้งร่างกายและ/หรือจิตใจสามารถให้การพยาบาล ณ จุดเกิดเหตุ และที่โรงพยาบาล พยาบาลที่ปฏิบัติงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินจึงต้องมีสมรรถนะเฉพาะในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บริการพยาบาลมีคุณภาพ ช่วยเหลือผู้ป่วยในภาวะเร่งด่วนเพื่อให้เกิดความปลอดภัย บรรเทาจากภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้น และคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพ¹ องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดกรอบระบบรักษาผู้ป่วยฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพ โดยกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบ คือ บุคลากรที่มีสมรรถนะที่เหมาะสมเพียงพอกับลักษณะงานของการให้บริการผู้ป่วยอุบัติเหตุและฉุกเฉิน² สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยอุบัติเหตุและฉุกเฉินต้องมีสมรรถนะหลัก (core competency) เนื่องจากมีการทำงานเป็นทีมสหสาขาวิชาชีพ³ และสมรรถนะเฉพาะงาน (technical knowledge competency) ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้การประเมินผู้ป่วย การช่วยชีวิต และติดตามเฝ้าระวังเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายพัฒนาศักยภาพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ให้เป็นการแพทย์ฉุกเฉินคุณภาพ² เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาอย่างทันทั่วทั้งที่สามารถเข้ารับรักษาในโรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุดได้ เพราะถ้าหากผู้ป่วยได้รับการคัดกรองรวดเร็ว (early detection) รักษารวดเร็ว (early management) และส่งต่อ (early referral) จะช่วยลดอัตราการเสียชีวิต รวมทั้งการสูญเสียอวัยวะและการทำงานของอวัยวะสำคัญของผู้ป่วยได้ ด้วยนโยบายดังกล่าวผู้วิจัยจึงแบ่ง

ผู้ป่วยอุบัติเหตุและฉุกเฉินออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ป่วยฉุกเฉินจากการเกิดอุบัติเหตุ (trauma) ได้แก่ การดูแลผู้บาดเจ็บในโรงพยาบาล (trauma care in hospital) การรับมืออุบัติภัยหมู่ (mass casualty) และ 2) กลุ่มผู้ป่วยฉุกเฉินที่ไม่ได้เกิดจากอุบัติเหตุ (non-trauma) เช่น ผู้ป่วยโรคหัวใจขาดเลือด (acute coronary syndrome) ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง (stroke) และผู้ป่วยที่มีภาวะติดเชื้อในกระแสโลหิต (sepsis and septic shock)

โดยทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน(รพช.) ประกอบด้วย โรงพยาบาลทั้งในระดับปฐมภูมิ (primary care) และระดับทุติยภูมิ (secondary care) มีขนาด 10-120 เตียง โดย รพช. แต่ละแห่งจะมีขีดความสามารถในการบริการทางการแพทย์ด้านงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในระดับแตกต่างกัน เช่น บางแห่งสามารถทำหัตถการหรือรับผู้ป่วยไว้รักษาในโรงพยาบาลได้⁴ เป็นต้น แต่สำหรับพยาบาลจำเป็นต้องมีสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะงานที่ไม่ต่างกัน เนื่องจากต้องให้การดูแลผู้ป่วยอุบัติเหตุ ฉุกเฉินทุกประเภทที่เข้ามารับบริการอย่างต่อเนื่อง

โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร มีโรงพยาบาล 3 ระดับ ได้แก่ ระดับ F3 (10 เตียง) ระดับ F2 (30-90 เตียง) และ M2 (120 เตียงขึ้นไป) พยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน อาจต้องให้การรักษาโรคเบื้องต้นเบื้องต้นด้วยบริบทของโรงพยาบาลชุมชนระดับ F3 และ F2 ไม่มีแพทย์เฉพาะทาง ดังนั้นจึงจำเป็นที่พยาบาลจะต้องมีการประเมิน คัดกรอง และการทำหัตถการที่เหมาะสม ที่ผ่านมาโรงพยาบาลแต่ละแห่งมีการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินเฉพาะเรื่องเป็นครั้งคราวแต่ยังไม่เคยมีโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลอุบัติเหตุและฉุกเฉินอย่างเป็นระบบทำ

ให้บุคลากรเหล่านั้นอาจขาดความรู้และทักษะที่เป็นปัจจุบันอย่างเพียงพอในการดูแลผู้ป่วยอุบัติเหตุและฉุกเฉิน

ผู้วิจัยในฐานะหัวหน้างานอุบัติเหตุและฉุกเฉินของโรงพยาบาลชุมชน จึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลชุมชน ในจังหวัดชุมพร โดยบูรณาการแนวคิดที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพ งานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลชุมชน

2. เพื่อสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลชุมชน

3. เพื่อประเมินผลการนำโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร ที่พัฒนาขึ้นไปใช้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบด้วย สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ⁵ และ สมาคมพยาบาลฉุกเฉินแห่งประเทศไทย⁶ ซึ่งแบ่งสมรรถนะสำคัญเป็น 2 ส่วน คือ 1) สมรรถนะหลัก หมายถึง ความสามารถที่พยาบาลวิชาชีพจำเป็นต้องมีเพื่อให้งานสำเร็จบรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย 5 สมรรถนะย่อย ดังนี้ ด้านการประสานความร่วมมือ ด้านการตัดสินใจ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการแก้ปัญหา ด้านการทำงานเป็นทีม และ 2) สมรรถนะ

เฉพาะงาน หมายถึง ความสามารถพยาบาลวิชาชีพจำเป็นต้องมีเพื่อให้การดูแลผู้ป่วยให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ประกอบด้วย 4 สมรรถนะย่อย ดังนี้ การประเมิน การช่วยชีวิต การติดตามเฝ้าระวัง และ บริการการแพทย์ฉุกเฉิน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำบริบทของโรงพยาบาลชุมชน มาบูรณาการให้สอดคล้องกับผู้ปฏิบัติงานมากขึ้น โดยเน้นการดูแลผู้ป่วยกลุ่ม Trauma และ Non trauma บางกลุ่มโรคมีความจำเป็นเร่งด่วนในการให้การช่วยเหลือบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ทันสมัยและเหมาะสมสำหรับพยาบาลในการนำไปใช้กับบริบทของโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1) ประเมินสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร ประชากร คือ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลชุมชน 9 แห่ง จังหวัดชุมพร กลุ่มตัวอย่าง เป็นพยาบาลวิชาชีพ เลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากโรงพยาบาลชุมชน ทั้ง 9 แห่ง จำนวน 93 คน เนื่องจากผู้วิจัยปฏิบัติงานในหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบประเมินสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ในโรงพยาบาลชุมชน

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพส่วนบุคคลมีจำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ การปฏิบัติในหน่วยงาน และประวัติการผ่านการอบรม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลชุมชนมีจำนวน 78 ข้อ ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก จำนวน 36 ข้อ และสมรรถนะเฉพาะงาน จำนวน 42 ข้อ ที่ผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาขึ้นโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และผลงานการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินประกอบกับการบูรณาการบริบทของโรงพยาบาลชุมชน โดยใช้ระดับความเห็นด้วยทั้ง 5 ระดับตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) จะมีตั้งแต่น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด

ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย แพทย์เฉพาะทาง พยาบาลวิชาชีพผู้เชี่ยวชาญด้านศัลยกรรมและอายุรกรรม และนักวิชาการสาธารณสุขที่เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข ได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) เท่ากับ .97 ผู้วิจัยนำไปทดลองใช้กับพยาบาลวิชาชีพที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในโรงพยาบาลที่มีบริบทคล้ายคลึงกันในจังหวัดชุมพร และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าความเที่ยง โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคได้เท่ากับ .98

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม

การวิจัยนี้ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เลขที่ NS No.13/2561 วันที่ 3 กรกฎาคม 2561

ระยะที่ 2) สร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โปรแกรม

การเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลชุมชน ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ประกอบด้วย 1) คู่มือการเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับพยาบาลวิชาชีพในการดูแลผู้ป่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแพทย์ฉุกเฉิน และได้ปรับเนื้อหาและกิจกรรมตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิจนได้คู่มือที่สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง และ 2) กิจกรรมการอบรมให้ความรู้และฝึกทักษะพยาบาลจำนวน 3 วัน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะให้เป็นไปตามมาตรฐานงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน

ระยะที่ 3) ประเมินผลการนำโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินที่พัฒนาขึ้นไปใช้

ประชากร คือ พยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลชุมชน 1 แห่งในจังหวัดชุมพร กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เป็นพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลละแม จังหวัดชุมพร จำนวน 16 คน

เครื่องมือวิจัย เป็นแบบประเมินสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นชุดเดียวกับที่ประเมินในระยะที่ 1

การประเมินผล มีการประเมินผลสมรรถนะของผู้เข้าอบรมภายหลังเข้าโปรแกรมแล้ว 1 เดือน ผู้ประเมินมี 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เข้าอบรมประเมินสมรรถนะตนเอง และผู้อื่นประเมิน ดังนี้

1) ผู้เข้าอบรมประเมินสมรรถนะตนเองด้วยแบบประเมินสมรรถนะพยาบาลงาน

อุบัติเหตุและฉุกเฉิน ซึ่งเป็นฉบับเดียวกับที่ประเมินก่อนเข้าร่วมโครงการ

2) ผู้ประเมินสมรรถนะพยาบาลงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ร่วมกัน 2 คน ได้แก่ หัวหน้างานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน และแพทย์ประจำงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลละแม จังหวัดชุมพร

หลังจากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สมรรถนะพยาบาลวิชาชีพ จากการประเมินตนเองหลังเข้าอบรมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพ วิเคราะห์ด้วยสถิติ Paired t - test เปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าอบรม โดยก่อนเปรียบเทียบกับมีการตรวจสอบการกระจายของข้อมูล พบว่ามีการกระจายปกติ

3. สมรรถนะพยาบาลวิชาชีพ จากการประเมินโดยหัวหน้างานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน และแพทย์ประจำงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน นำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นแบบความสอดคล้องภายใน คือ ความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมิน (Inter-Rater Reliability; IRR)

ผลการวิจัย

1. สมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลชุมชน ผลการประเมินสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพทั้งสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะงาน ในงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร ของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นพยาบาลรพช. ทั้ง 9 แห่ง รวม 93 คน พบว่า ค่าเฉลี่ยของสมรรถนะหลักอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.08$,

$SD=0.79$) และสมรรถนะเฉพาะงานอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.20$, $SD=0.84$)

2. โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพ งานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลชุมชน

โปรแกรมฯ ที่พัฒนาขึ้นมีการนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศคือ สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติและต่างประเทศ คือ สมาคมพยาบาลฉุกเฉินแห่งประเทศไทย (National Emergency Nurses Association) ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีแนวทางการปฏิบัติงานตามหลักการแพทย์ฉุกเฉินที่ถูกต้อง บนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ทันสมัย และเป็นมาตรฐานสากล รวมทั้งได้นำข้อมูลบริบทของโรงพยาบาลชุมชน เช่น โครงสร้าง นโยบาย และบุคลากรที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการให้สอดคล้องกับปฏิบัติมากขึ้น เช่น การจัดทำคู่มือเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุ ฉุกเฉิน เพื่อใช้ประกอบการฝึกอบรมซึ่งผ่านการตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปฏิบัติงานด้านการแพทย์ฉุกเฉินใน รพช. จึงทำให้คู่มือมีความสมบูรณ์เหมาะสมสำหรับพยาบาลในการนำไปใช้กับหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ของโรงพยาบาลชุมชนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ โปรแกรมฯ ที่พัฒนาขึ้นเน้นกิจกรรมการอบรมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติรวม 3 วัน โดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ พยาบาลวิชาชีพ หัวหน้างานงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน และทีมวิทยากรระดับจังหวัด เพื่อเพิ่มพูนความรู้และฝึกทักษะพยาบาลที่จำเป็นตามมาตรฐานงานอุบัติเหตุ ฉุกเฉินโดยเฉพาะการพยาบาลฉุกเฉินในกลุ่มโรคสำคัญ เช่น ผู้ป่วยโรคหัวใจ มีการประเมินและคัดกรองผู้ป่วย โดยฝึกการอ่านและแปลผล EKG เพื่อ early detection และมีการ

บริหารยา Streptokinase อย่างรวดเร็ว ภายในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อ early management รวมทั้งสามารถเฝ้าระวังและรายงานอาการเปลี่ยนแปลงได้ทันทั่วทั้ง ขณะส่งต่อหรือรับไว้ในโรงพยาบาล⁷ และในการจัดการสาธารณสุข หรือแผนรับมืออุบัติเหตุหมู่จะมีการฝึกซ้อมภาคสนามด้วย ซึ่งทำให้ผู้เข้าอบรมสามารถเข้าใจบทบาทของตนเองเมื่อเกิดสถานการณ์จริง

3. ผลของการนำโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลชุมชนไปใช้ ในโรงพยาบาลละแม จังหวัดชุมพร พบว่า จากการประเมินตนเองก่อนเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพ มีสมรรถนะหลักอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=3.53$, $SD=0.60$) หลังเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะหลักอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=4.09$, $SD=0.54$) และก่อนเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะเฉพาะงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.48$, $SD=0.67$) หลังเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะเฉพาะงานอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=4.08$, $SD=0.59$) จากการประเมินโดยแพทย์ประจำหน่วยงาน พบว่าก่อนเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะหลักอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=3.78$, $SD=0.31$) หลังเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะหลักอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=4.41$, $SD=0.43$) ก่อนเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะเฉพาะงานอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=3.74$, $SD=0.39$) หลังเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะเฉพาะงานอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=4.37$, $SD=0.43$) จากการประเมินโดยหัวหน้างาน พบว่าก่อนเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะหลักอยู่ในระดับสูง ($M=3.54$, $SD=0.41$) หลังเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะหลักอยู่ใน

ระดับสูง ($\bar{x}=3.92$, $SD=0.24$) ก่อนเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะเฉพาะงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.34$, $SD=0.48$) หลังเข้าโปรแกรมพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะเฉพาะงานอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=3.92$, $SD=0.16$)

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนสมรรถนะ (ทั้งสมรรถนะหลักและเฉพาะงาน) ของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลละแม จังหวัดชุมพร ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมฯ พบว่า คะแนนสมรรถนะหลังเข้าโปรแกรมฯ สูงกว่าก่อนเข้าโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ สอดคล้องกันทุกกลุ่มผู้ประเมิน ทั้งการประเมินตนเองโดยพยาบาล ($\bar{x}=4.08$, $p<.001$) ประเมินโดยแพทย์ ($\bar{x}=4.07$, $p<.001$) และประเมินโดยหัวหน้างานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ($\bar{x}=3.75$, $p<.001$)

เมื่อพิจารณารายด้านของสมรรถนะหลัก พบว่า ภายหลังเข้าโปรแกรมฯ ผู้ประเมินทุกกลุ่ม ประเมินสมรรถนะหลักทุกด้านอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก โดยเฉพาะแพทย์ประเมินสมรรถนะด้านการแก้ปัญหาอยู่ในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณาสมรรถนะเฉพาะงาน พบว่า ภายหลังเข้าโปรแกรมฯ ผู้ประเมินทุกกลุ่ม ประเมินสมรรถนะเฉพาะงานทุกด้านอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก โดยเฉพาะแพทย์ประเมินด้านการช่วยชีวิตอยู่ในระดับสูงมาก

เมื่อหาค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน คือ แพทย์ประจำหน่วยงานและหัวหน้างาน พบว่า ก่อนเข้าโปรแกรม สมรรถนะหลักของพยาบาลมีค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน เท่ากับ 0.75 และก่อนเข้าโปรแกรม สมรรถนะเฉพาะงานของพยาบาลมีค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน เท่ากับ 0.75 และหลังเข้าโปรแกรม

สมรรถนะหลักของพยาบาลมีค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน เท่ากับ .87 และหลังเข้าโปรแกรม สมรรถนะเฉพาะงานของพยาบาลมีค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน เท่ากับ .87

อภิปรายผล

1. สมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร

เมื่อพิจารณาสมรรถนะของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอยู่ระดับสูงทั้งโดยรวม และรายด้าน ทุกด้าน อาจเนื่องมาจากพยาบาลวิชาชีพส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 43.00 รองลงมาปฏิบัติงาน 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.60 ตามแนวคิดของ Benner (1982)⁸ พยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์การทำงานในหน่วยงานเดิม 5 ปี ขึ้นไป จัดว่ามีสมรรถนะการปฏิบัติการพยาบาลระดับผู้ชำนาญการซึ่งสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถวิเคราะห์และตัดสินใจแก้ปัญหาวิกฤตได้ถูกต้อง ทันเหตุการณ์ สามารถประเมินปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยได้ถูกต้อง รวมถึงการให้คำปรึกษาด้านการปฏิบัติการพยาบาลแก่พยาบาลรุ่นน้องได้ ซึ่งอายุที่เพิ่มขึ้น จะทำให้พยาบาลเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงาน⁹ อีกทั้งพยาบาลย่อมเข้าใจลักษณะของงาน เข้าใจถึงการพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบว่าอายุที่เพิ่มขึ้น มีผลให้พยาบาลรับรู้ความสามารถของตนเองในการปฏิบัติการพยาบาลมากขึ้น¹⁰ รวมทั้งพยาบาลส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ หลักสูตรที่ผ่านการอบรมมากที่สุดคือ หลักสูตร Advanced Cardiac Life Support (ACLS) คิดเป็นร้อยละ 65.60

รองลงมาคือ การแปลผล EKG คิดเป็นร้อยละ 52.70 สอดคล้องกับการศึกษาของ ธนพัชร สมใจ¹¹ พบว่า การได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมทางการพยาบาลมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติการพยาบาล คือทำให้สมรรถนะพยาบาลสูงขึ้น ดังนั้นระดับสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร จึงอยู่ในระดับสูง

อย่างไรก็ตาม แม้จะพบว่าผลการประเมินสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพทั้งสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะงาน ในงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร ค่าเฉลี่ยของสมรรถนะโดยรวม 9 แห่ง อยู่ในระดับสูงแต่ด้วยห้องฉุกเฉินเป็นศูนย์กลางที่เชื่อมต่อระหว่างผู้ป่วยฉุกเฉินนอกโรงพยาบาลกับการดูแลแบบเฉพาะเจาะจง (definitive care) ในโรงพยาบาล และจากนโยบายการพัฒนาห้องฉุกเฉินเป็นห้องฉุกเฉินคุณภาพ¹ รวมทั้งบริบทของโรงพยาบาลชุมชนที่มีแพทย์หมุนเวียน จึงทำให้พยาบาลงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินจำเป็นต้องมีสมรรถนะที่สูงขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการให้บริการที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพสูง (high performance organization) ตามเป้าหมายของกระทรวงสาธารณสุขต่อไป

2. การสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพ งานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน เป็นโปรแกรมที่เหมาะสม ในการเพิ่มสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน สอดคล้องกับงานวิจัยของมาลี คำคง¹² พบว่า สมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน สามารถพัฒนาได้โดยวิธีการต่างๆ เช่น จัดประชุมวิชาการภายในหน่วยงาน การส่งอบรมภายนอกหน่วยงาน ฝึกปฏิบัติจากการทำงาน (on the job training) การสอนงานด้วย

ระบบพี่สอนน้อง จัดทำแบบบันทึกเฉพาะโรคที่ขึ้นในการปฏิบัติ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในวิชาชีพเดียวกันและสหสาขาวิชาชีพ

3. ประเมินผลการนำโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะไปใช้

โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น มีกระบวนการพัฒนาจากการบูรณาการแนวคิดทั้งในและต่างประเทศที่เชื่อถือได้ รวมทั้งผ่านการปรับปรุงให้เหมาะสมตามบริบทของหน่วยงาน ก่อนนำไปจัดทำเป็นคู่มือเฉพาะสำหรับงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ทำให้พยาบาลมีหลักฐานเชิงประจักษ์ในการปฏิบัติงาน และเกิดความชัดเจนเกี่ยวกับแบบแผนการทำงานที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ โปรแกรม ที่พัฒนาขึ้นยังครอบคลุมกิจกรรมการอบรมสำหรับพยาบาล โดยเฉพาะการให้ความรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับสมรรถนะเฉพาะงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน เช่น การช่วยชีวิต และการแก้ไขภาวะคุกคามชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่ม Non-trauma เช่น STEMI Stroke Sepsis เป็นต้น ทำให้พยาบาลมีการสร้างเสริมความเข้าใจและประสบการณ์ ส่งผลให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ที่พบว่าการฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร โดยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹³ เช่นเดียวกับผลการศึกษาเกี่ยวกับพยาบาลวิชาชีพที่ได้รับการอบรมในโปรแกรมการตัดสินใจเชิงจริยธรรมพบว่าทำให้พยาบาลสามารถตัดสินใจเชิงจริยธรรมได้ดีขึ้น¹⁴

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมที่สร้างสามารถเสริมสร้างสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลชุมชน ให้สูงขึ้นได้อีก

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการบริหารและการปฏิบัติพยาบาล

1.1 ผู้บริหารโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร ควรพิจารณานำโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินไปประยุกต์ใช้ อย่างไรก็ตามโปรแกรมยังต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ประสบการณ์ รวมทั้งระดับสมรรถนะของพยาบาลเพื่อให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉินมีคุณภาพดียิ่งขึ้น

1.2 ผู้บริหารโรงพยาบาลชุมชน สามารถนำแนวทางการพัฒนาโปรแกรมนี้ ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาลงานอื่นๆ ของโรงพยาบาล

2. ด้านการวิจัย

2.1 วิจัยประเมินสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดชุมพร เป็นระยะ และติดตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับพยาบาลและผู้รับบริการ

2.2 วิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินต่อโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะพยาบาล เพื่อนำข้อมูลมาใช้พัฒนาโปรแกรมอย่างต่อเนื่อง

2.3 ควรทำการทดลองและวิจัยโปรแกรมซ้ำอีก เพื่อยืนยันผล และต้องทำการศึกษาโดยมีกลุ่มเปรียบเทียบหรือกลุ่มควบคุม การประเมินสมรรถนะ ควรใช้วิธีอื่นที่น่าเชื่อถือกว่าการประเมินตนเอง (ซึ่งมีความเอนเอียงได้สูง)

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลละแมที่กรุณาอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลในการวิจัย และขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.บุญทิพย์ สิริรังศรี ซึ่งได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย

References

1. Office of Permanent Secretary Medical department. Ministry of Public Health. Standard of care in hospital. (2nd edition) Nonthaburi: The war Veterans Organization of the Thailand; 2013. (in Thai).
2. Department of Medical Services, Ministry of Public Health. Guideline for ER service delivery. 2nd edition. Nonthaburi: Printing house Samchai 2017; 2018. (in Thai).
3. Unhasuta K. Required competencies of accident nurses in caring for patients with accident problems. Thai Journal of Trauma. 2011;30.(2):73-7. (in Thai).
4. Nursing office. Ministry of Public Health. Guideline for the development of nursing service quality fo community hospitals that are considered general hospitals. 1st edition. Nonthaburi: Printing Sautawan Publishing; 2017. (in Thai).
5. National Institute of Emergency Medicine. Public Health Emergency Incident Command System: PHEICS. Nonthaburi: Medical and public health team: National Institute of Emergency Medical; 2016. (in Thai).
6. National Emergency Nurses Association. Emergency nursing core competencies. [Internet]. 2014 [cited 2018 Aug 14]; Available from: <http://nena.ca/wpcontent/uploads/2014/11/NENA-CoreCompetencies.pdf>.
7. Nursing Division office of the Permanent secretary. Guidelines for service: Service plan. Pathumthani: Sautawan publisher; 2018. (in Thai).
8. Benner P. From Novice to Expert. The Am J Nurs. 1982;82(3):402-7.
9. Lueluang W. Factors Influencing role practices of professional nurses at operating room in Regional hospitals, Northeast Region. [Thesis]. Khon khan: Khon khan University; 2012. (in Thai).
10. Gertz MF, Weiland TJ, Jelinek GA, Mackinlay C, Hill N. Perspectives of emergency department staff on the triage of mental health-related presentations: Implications for education, policy and practice. Emerg Med Australia. 2012; 24(5):492-500.
11. Somjai T. Relationships between personal factors, team work and effectiveness of paramedic team, community hospitals under jurisdiction of the Ministry of Public Health. [Thesis]. Bangkok: Chulalongkorn University; 2009. (in Thai).
12. Kumkong M. The importance of a continued training program in order to maintain and improve the competencies of the emergency room. Nurses. The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health. 2014;1(1): 77-84. (in Thai).

- 13 . Vibulwong P. Competency evaluation of participants from the emergency nurses training program at Boromarajonani Collage of Nursing Bangkok. Journal of Boromarajonani College of Nursing, Bangkok. 2017;33(2):135-45. (in Thai).
14. Chulyamitaporn R. The development of ethical decision making program for taking care of patients with the end of life by professional nurses at Phramongkutklao hospital. Journal of the Royal Thai Army Nurses. 2013;14(1):41-50. (in Thai).